

Stockholms
stad

Stockholm stads riktlinjer i arbetet mot våldsbejakande extremism

stockholm.se

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund	4
Kopplingar till andra styrdokument	4
Riktlinjernas omfattning	4
En individs utveckling mot våldsbejakande extremism och dess påverkansfaktorer.....	6
Särskilt om kommunala förutsättningar	8
Två insatsområden i arbetet mot våldsbejakande extremism	8
Förebyggande arbete	9
Riktade sociala insatser.....	12
Stödstruktur för arbetet i staden	16
Kommunstyrelsen	16
Lokala samordnare mot våldsbejakande extremism	16
Stadsdelsnämndernas arbete med lägesbild och åtgärdsplan.....	17
Facknämnder med ett utpekat uppdrag i arbetet mot våldsbejakande extremism	17
Samverkan med aktörer utanför staden	18
Stödresurser i arbetet	19
Uppföljning av arbetet	19

Inledning

Bakgrund

Att Stockholm ska vara en trygg och säker stad är det övergripande målet för stadens samlade brottsförebyggande och trygghets-
skapande arbete. Ett strukturerat och målmedvetet arbete mot
våldsbejakande extremism är en del av detta mål. Dessa riktlinjer är
ett styrdokument som anger inriktning för stadens arbete mot
våldsbejakande extremism och som tydliggör ansvarsfördelning för
stadens nämnder och bolagsstyrelser utifrån gällande lagar och
ansvarsområden.

Kopplingar till andra styrdokument

Arbetet mot våldsbejakande extremism är tydligt kopplat till stadens
Trygghetsprogram och stadens samverkansöverenskommelse med
Polisregion Stockholm. Implementeringen av dessa riktlinjer
innebär därför även ett steg i genomförande av dessa styrdokument.
Flera av metoderna och arbetssätten som anges i Stockholms stads
strategi 2023-2026 för att förhindra att barn, unga och unga vuxna
dras in i kriminalitet är även relevanta i det förebyggande arbetet
mot våldsbejakande extremism och nämns därför även i dessa
riktlinjer.

Terrorism är en extrem form av våldsbejakande extremism varför
de processer som anges i dessa riktlinjer också har som
övergripande mål att förebygga terroristbrott. I stadens
Säkerhetsprogram förklaras stadens säkerhetsskyddsarbete mot bl.a.
terroristbrott närmare. I Säkerhetsprogrammet beskrivs vidare
nämnder och bolagsstyrelsers krishanteringsarbete, vilket inbegriper
hanteringen av ett terrorattentat. På nationell nivå styrs arbetet av
styrdokumentet *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism
och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera*
(2023/24:56). Dessa riktlinjer berör i synnerhet den förebyggande
dimensionen av den nationella strategin.

Riktlinjernas omfattning

Stadens arbete riktas mot våldsbejakande extremism som är ett
samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte
accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld
för att uppnå ett ideologiskt mål.

Det finns huvudsakligen tre extremistmiljöer: den våldsbejakande
högerextremistiska, den våldsbejakande vänsterextremistiska och
den våldsbejakande islamistiska miljön. Att stadens arbete fokuserar

på dessa miljöer beror på att Säkerhetspolisen bedömer att det inom dessa finns individer och grupper som anser det som legitimt att begå brott med målet att förändra rådande samhällsordning i Sverige. De utgör ett hot mot demokratin och individers möjligheter att utöva sina demokratiska fri- och rättigheter.¹

Stadens insatser innefattar även ett förebyggande arbete mot ensamagerande gärningspersoner. Dessa personer är inte med i en grupp/organisation, utan agerar istället på egen hand utifrån en extremistmiljöns ideologi. Säkerhetspolisen gör bedömningen att ensamagerande gärningspersoner som motiveras av våldsbejakande islamistisk extremism eller våldsbejakande högerextremism utgör ett av de främsta attentatshoten.²

Samtidigt har hotbilden från våldsbejakande extremism blivit mer komplex. Ideologiskt motiverat våld begränsas inte längre enbart till de tidigare nämnda extremistmiljöerna i Sverige. En s.k. hybridisering av våldsbejakande extremism har ägt rum, där individer både inom och utanför extremistmiljöerna väljer ut element från olika extrema ideologier och konspirationsteorier och sätter samman dessa baserat på den egna personliga världsuppfattningen och tolkning av vem som utgör fienden.³

Arbetet mot våldsbejakande extremism överlappar med arbetet för att förebygga grova våldsdåd i skolan, s.k. skolattacker. Det finns stor skillnader avseende motiven hos de våldsverkare som utfört grova våldsdåd i skolan, både i Sverige och i andra länder. Motiven har ibland visat sig utgå från en våldsbejakande extremistisk ideologi.⁴ De åtgärder som vidtas med stöd av dessa riktlinjer träffar därför delvis även det förebyggande arbetet mot skolattacker. Det finns dock flera områden kopplat till skolattacker som dessa riktlinjer inte berör, t.ex. de åtgärder som ska vidtas i samband med pågående dödligt våld (PDV).

¹ Säkerhetspolisen (2023). *Våldsbejakande extremism*. [Våldsbejakande extremism - Säkerhetspolisen \(sakerhetspolisen.se\)](https://www.sakerhetspolisen.se/2023-08-30/vaeldsbejakande-extremism) [2023-08-30]

² Säkerhetspolisens årsbok 2022/2023

³ *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera* (2023/24:56), Regeringen

⁴ SOU 2023:28 *Samhället mot skolattacker*, Utbildningsdepartementet

En individs utveckling mot våldsbejakande extremism och dess påverkansfaktorer

Riskfaktorer för radikaliserings

Radikalisering är den process som leder till att en person eller en grupp stödjer eller utövar ideologiskt motiverat våld för att främja en sak. Det är en komplicerad process som inte har en enskild förklaring. Det finns flera faktorer hos individer eller i deras sociala omgivning som kan öka risken för radikaliserings. Dessa kallas för riskfaktorer och forskningen lyfter fram ett flertal. **Ålder och kön** identifieras ofta som riskfaktorer eftersom våldsbejakande extremistiska miljöer i hög grad utgörs av unga män i tonåren eller tjugoårsåldern. Det är dock av vikt att undvika generaliseringar, då även barn (pojkar och flickor), kvinnor samt äldre individer kan vara föremål för radikaliserings. **Tidigare erfarenheter av våld, övergrepp och kriminalitet** har lyfts fram som faktorer som kan öka risken för att dras till våldsbejakande extremism. Detta inkluderar deltagande i kriminella grupper, kännedom om våldsanvändning samt en fascination för vapen. **Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser** som t.ex. kan innebära låg självkontroll eller bristande känsla av tillhörighet vilket kan bidra till att en individ lockas in i en extremistisk miljö. **Arbetslöshet och att inte klara av skolan eller högre utbildning** kan skapa en känsla av utanförskap och misslyckande som kan öka benägenheten att söka alternativa sammanhang i radikala miljöer. **Upplevd eller faktisk social och politisk marginalisering och exkludering** har också identifierats som individuella riskfaktorer. Det kan innefatta känslor av utanförskap från andra grupper, upplevelsen av att tystas ner eller bristande möjlighet att uttrycka åsikter.

De individuella riskfaktorerna samspelar med den sociala kontext som individen befinner sig i. Dessa negativa sociala sammanhang – även kallade ”kontextuella riskfaktorer” – kan öka risken för att en person ska dras till våldsbejakande extremism. Kontextuella riskfaktorer kan handla om:

- Destruktiva familjerelationer
- Vänner och bekanta som är aktiva i våldsbejakande miljöer
- Avsaknaden av sociala relationer

Ett förebyggande eller behandlande arbete utifrån riskfaktorer är centralt för att kunna identifiera faktorer som förhöjer risken för radikaliserings. Samtidigt är det viktigt att understryka att riskfaktorer inte ger ett svar på vem som kommer att dras in i

våldsbejakande extremism. Det är möjligt för en individ att ha flera av riskfaktorerna utan att radikaliseras.⁵

Internet, sociala mediers och online-spelplattformars roll

Internet, sociala medier och online-spelplattformar är forum som utnyttjas av extremistiska grupperingar för att rekrytering och spridning av propaganda och konspirationsteorier. I forum online får också personer med liknande uppfattning möjlighet att knyta kontakt med varandra. Det kan skapas en form av 'digitala ekokammare' där forumets eller gruppens medlemmar står oemotsagda och sakteligen anammar ett språkbruk och en allt grövre extremistisk syn på omvärlden.⁶ Enligt Säkerhetspolisen kan fenomenet bidra till att tröskeln för att engagera sig i en våldsbejakande extremistisk miljö och ge uttryck för brottsliga handlingar sänks. Att beakta interaktionen mellan radikaliseringsprocessen och online-miljön är av stor vikt, i synnerhet i förhållande till ensamagerande gärningspersoner. För dessa personer kan tidigare genomförda våldsdåd av andra individer i sig vara en drivkraft och via olika digitala plattform kan dessa individer erhålla legitimitet för sin extrema världsbild samt även via instruktioner och manualer uppmanas att utföra våldsdåd.⁷

Kopplingar till andra våldsmiljöer

Forskning har visat att det förekommer att våldsbejakande extremister har anknytning till MC-gäng, fotbollshuliganism och kriminella nätverk.⁸ Personer kan därmed röra sig mellan dessa miljöer eller vara aktiva i flera typer av våldsmiljöer samtidigt. Därtill finns det likheter ifråga om riskfaktorer för inträde i de olika våldsmiljöerna. Inträde i en våldsbejakande miljö kan leda vidare till annan brottslighet. På samma sätt kan en person som inte uttrycker extrema åsikter ändå vara i riskzon för att hamna i en våldsmiljö.⁹

⁵ Center mot våldsbejakande extremism (CVE), Metodstöd för att hantera och utreda oro för våldsbejakande extremism - Stödmaterial till Processkarta och samtalsstöd

⁶ Törnberg, P., & Törnberg, A. (2022). Inside a White Power echo chamber: Why fringe digital spaces are polarizing politics. *New Media & Society*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448221122915>

⁷ Säkerhetspolisens årsbok 2022/2023

⁸ Rostami et al, Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige, Institutet för framtidsstudier, 2018.

⁹ Center mot våldsbejakande extremism (CVE), Metodstöd för att hantera och utreda oro för våldsbejakande extremism - Stödmaterial till Processkarta och samtalsstöd

Särskilt om kommunala förutsättningar

Flera lagar har bäring på kommuners ansvar att arbeta förebyggande mot våldsbejakande extremism. Enligt socialtjänstlagen (SoL) ska socialtjänsten i en kommun enligt 1 kap. 1 § på demokratins och solidaritetens grund bland annat främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär varken någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän eller på den enskildes eget ansvar. Enligt 5 kap. 1 § SoL ska socialtjänsten verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden, ha ett nära samarbete med hemmen för att främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom och särskilt följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling.

Kommunen har genom skollagen (2010:800) ett ansvar för att utbildningen förmedlar och förankrar respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Det här innebär att ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism även görs inom skolans verksamhet.

Enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska kommunerna bl.a. ta fram en lägesbild över brottsligheten i kommunen och utifrån den bedöma behov av åtgärder i en åtgärdsplan. Stadens arbete med lägesbild och åtgärdsplan förklaras närmare under avsnittet *Stödstruktur för implementering av riktlinjerna*.

Två insatsområden i arbetet mot våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism kan inte förebyggas eller bekämpas med enstaka åtgärder som vidtas isolerat, utan kräver parallella åtgärder på flera nivåer samtidigt. I dessa riktlinjer – och i enlighet med fokusområdena i stadens trygghetsprogram – delas arbetet upp utifrån *förebyggande arbete* och *riktade sociala insatser*.

Syftet med att dela in arbetet i två nivåer är att tydliggöra målen för arbetet och underlätta uppföljning samt att förtydliga roller och ansvar. Uppdelningen ska åskådliggöra vad som ingår i arbetet mot våldsbejakande extremism och bidra till att se vad nämnder och bolag kan göra inom sitt verksamhetsområde i detta syfte.

Förebyggande arbete

Förebyggande åtgärder på detta område är insatser som är utformade för att bygga upp samhällets motståndskraft mot hat, extremism och polarisering och stärka den sociala sammanhållningen för att stå emot dessa hot. Insatser som görs på denna nivå kan ha som mål att förebygga olika former av negativa sociala problem eller beteenden och behöver därmed inte finnas på plats enbart för att motverka våldsbejakande extremism. Med ett förebyggande arbete över flera områden skapas fler möjligheter att upptäcka de individer som måste få stöd och hjälp.

Främjande insatser för att förhindra att barn och vuxna hamnar i en negativ utveckling

Särskilt ansvariga aktörer: stadsdelsnämnderna, socialnämnden, utbildningsnämnden, förskolenämnden

Staden ska fortsatt stärka det främjande och förebyggande arbetet för att undvika att barn, unga och unga vuxna hamnar i en negativ utveckling och dras in i normbrytande beteende. Arbetet ska ske i samverkan mellan förskola, skola, fritid, socialtjänst och lokal polis, i nära samarbete med barnet eller den unge och dennes familj. Staden ska därför ombesörja att olika former av föräldraskapsstöd tillgängliggörs för familjer, i synnerhet de familjer som behöver det mest. Socialtjänsten ska inom ramen för ordinarie uppsökande arbete ha god lokalkännedom om tendenser kopplat till våldsbejakande extremism, både ifråga om utsatthet och rekrytering. Socialnämnden ska stötta socialtjänsten i att utveckla detta arbete.

En grundförutsättning för att enskilda personer inte ska dras till våldsbejakande extremistmiljöer är att barn och unga får en bra uppväxt, ges goda förutsättningar till bra resultat i skolan, en rik och meningsfull fritid och arbete eller sysselsättning. Vårdnadshavare och andra vuxna i ett barns direkta närhet utgör en avgörande resurs under uppväxtåren.

Socialtjänstens ordinarie uppsökande arbete, som bl.a. innebär att arbeta förebyggande och vara synliga i människors vardag, är centralt i arbetet mot våldsbejakande extremism. Vid oro för individer och deras personliga förhållanden ska kontakt tas på ett respektfullt sätt med hänsyn till den personliga integriteten. Föreligger sociala nödsituationer eller andra svåra sociala förhållanden ska socialtjänsten ingripa med stöd och skydd i

enlighet med socialtjänstlagen. Vid behov ska samverkan ske med berörda aktörer, t.ex. Polismyndigheten och hälso- och sjukvården inom ramen för gällande sekretesslagstiftning.

Exempel på metoder och arbetsätt:

- Hembesöksprogram för förstagångsföräldrar i samverkan med Region Stockholm
- Skolors våldspreventiva arbete
- Öppna förskolan och familjecentraler
- Ungdomsmottagningar
- PLUS Föräldraskapsstöd
- ABC föräldraträffar
- KOMET föräldraträffar
- Uppsökande fältarbetare i skolan
- Fältförlagt och uppsökande arbete gentemot unga
- Råd- och stödsamtal till föräldrar, vårdnadshavare och unga

Arbete mot extremistisk propaganda

Särskilt ansvariga aktörer: kommunstyrelsen, utbildningsnämnden, förskolenämnden, arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, stadsdelsnämnderna

Staden ska säkerställa att det på förskolor, fritidsgårdar, biblioteken, i grund- och gymnasieskolan och vuxenutbildningen bedrivs ett aktivt demokratistärkande arbete för att motverka propaganda, desinformation, fake news och filterbubblor. Berörda medarbetare ska ha kunskap om hur man ska hantera svåra samtal där individer tagit intryck av extremistisk propaganda och alternativa fakta. Det förebyggande arbetet ska vara förankrat i utvecklingen av problematiken på nätet.

Grunden för att hot och hat inte ska ges möjlighet att gro och få fäste finns i det breda demokratistärkande arbetet och förebyggande arbetet för mänskliga rättigheter och jämställdhet, samt i insatser mot sexism, rasism och diskriminering. Elever behöver gedigen kunskap om källkritik för att kunna stå emot extremistisk propaganda och desinformation som sker både i den fysiska och virtuella miljön. Många av stadens verksamheter kan komma i kontakt med personer som har frågor om eller uttrycker extremistiska åsikter. Det är då av vikt att samtalet sker utifrån förhållningssätt som har stöd i forskning och som inte riskerar att driva på en eventuell radikaliserings.

En viktig insikt i det förebyggande arbetet mot extremism, propaganda och desinformation är att människors liv på och utanför nätet hänger ihop. Det finns ett behov av att berörda medarbetare har kunskap om de trender, alternativa fakta och propaganda som stadens invånare möter online och hur dessa fenomen förhåller sig till händelser i den fysiska miljön. Detta ger grund för att vidta förebyggande åtgärder både offline och online.

Exempel på metoder och arbetsätt:

- Främja demokratiska värderingar på t.ex. skolan och arbeta utifrån demokratiska processer
- Väva in ämnesspecifika digitala kunskaper kring källkritik och källtillit i undervisningen
- Stärka medarbetare och föräldrar i hantering av rasistisk uttalanden och alternativa fakta
- Undervisa och lyfta samtal och diskussioner kring komplexa och kontroversiella frågor med elever. Säkerställa att diskussionerna sker i en klassrumsmiljö där alla elever känner sig trygga.

Samverkan med det civila samhället

Särskilt ansvariga aktörer: kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden stadsdelsnämnderna, bostadsbolagen

Staden ska fortsatt utveckla och stärka samarbetet med det civila samhället, i synnerhet med de aktörer som har möjlighet att nå individer eller familjer i extremistmiljöer. Stadens nämnder och bolag ska fortsatt aktivt arbeta för att säkerställa att upplåtande av lokaler eller ekonomiskt bidrag inte går till aktörer som inte uppfyller demokrativillkoret.

Många gånger agerar extremismen i miljöer som inte är tillgängliga för insyn. Aktörer med hög trovärdighet inom civilsamhället och i sociala nätverk behöver därför ges goda förutsättningar i arbetet. Det gäller inte minst de aktörer som möter ungdomar som finns i extremistiska miljöer eller som är i riskzonen för att hamna där. En förutsättning för ett sådan samverkan är att det lokalt finns en förtroendefull dialog med det civila samhället, inklusive trossamfunden. Ett sådant arbete behöver byggas långsiktigt och oberoende av arbetet mot våldsbejakande extremism. Ett sätt att ange inriktningen på hur samverkan med föreningslivet ska se ut är att stadsdelsnämnderna beviljar föreningsbidrag till de föreningar som särskilt satsar på strukturerade fritidsverksamheter och som delar stadens syn på utbildning och samverkan med socialtjänst,

polis och andra samhällsaktörer. Helt grundläggande för arbetet är att varken stadens ekonomiska bidrag eller lokaler nyttjas av aktörer har en verksamhet som står i strid med samhällets grundläggande värderingar om respekt för alla människors lika värde och enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Nämnder och bolagsstyrelser ska aktivt arbeta med dessa frågor i enlighet med kommunfullmäktiges gällande riktlinjer på området.¹⁰

Exempel på metoder och arbetsätt:

- Idéburna offentliga partnerskap (IOP) för samverkan mellan det offentliga och den idéburna sektorn
- Mentorsprogram för unga
- Nattvandring
- Rådgivning, sommaraktiviteter och samtalsstöd från olika föreningar och religiösa samfund
- Samverkan mellan socialtjänst, olika föreningar och näringsidkare för att informera om och rekrytera deltagare till föräldraskapsstöd eller andra stödjande insatser
- Ekonomiskt stöd till och samverkan med organisationer som bedriver verksamheter och projekt som kompletterar eller är alternativ till socialtjänstens insatser med fokus på individriktade verksamheter som riktar sig till barn, unga och unga vuxna som riskerar att dras in i våldsbejakande extremism eller vill lämna en extremistisk miljö

Riktade sociala insatser

Riktade sociala insatser behöver ges till personer som är sårbara för rekrytering eller radikalisering till våldsbejakande extremism och syftar till att minska risker för en sådan utveckling. Riktade sociala insatser kan också handla om att stödja individer att lämna våldsbejakande extremistiska miljöer och återintegreras i samhället.

Kunskap om våldsbejakande extremism och hur man ska agera vid oro

Särskilt ansvariga aktörer: kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, stadsdelsnämnderna

¹⁰ Riktlinjer avseende förenings- och kulturstöd – demokrativillkor och Riktlinjer avseende lokalupplåtelse – demokrativillkor

Staden ska säkerställa att medarbetare inom berörda verksamheter har en hög kompetens kring våldsbejakande extremism, inbegripet ensamagerande våldsvverkare och radikaliserings och rekrytering i den digitala miljön. Stadens medarbetare ska vara väl förtroagna med hur oro för en individ eller en händelse kopplat till våldsbejakande extremism ska hanteras. Det är exempelvis centralt att personal inom socialtjänst, skola, vuxenutbildning, fritid- och fältverksamheter, bibliotek och verksamheter inom Jobbtorg Stockholm nås av dessa utbildningsinsatser.

Kunskap krävs för att upptäcka och ge behovsanpassat stöd till personer som riskerar att radikaliserar eller rekryteras till våldsbejakande extremism. Medarbetare som arbetar med frågan behöver ha gedigen kunskap om risk- och skyddsfaktorer för radikaliserings samt hur extremistisk propaganda och rekrytering ser ut i den digitala miljön. Kunskap om olika gruppers symboler och andra kännetecken är också betydelsefull liksom kunskap om vart medarbetare och invånare ska vända sig när det finns misstanke att en person håller på att radikaliserar eller på annat sätt stödjer, rekryterar eller förespråkar våldsbejakande extremism. Kommunstyrelsen ansvarar för att det finns en stadsövergripande rutin för hur man som medarbetare ska agera vid oro eller en händelse kopplat till våldsbejakande extremism.

Exempel metoder och arbetssätt:

- Stadens digitala grundutbildning och fördjupningsutbildning om våldsbejakande extremism
- Socialförvaltningens metodstöd för samtal inom socialtjänsten vid tecken på våldsbejakande extremism
- CVE:s grundutbildning och fördjupningskurser om våldsbejakande extremism
- CVE:s metodstöd för att hantera och utreda oro för våldsbejakande extremism
- Socialstyrelsens stödmaterial och utbildningspaket om våldsbejakande extremism

Samordnade stödinsatser för individer i risk

Särskilt ansvariga aktörer: kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden, stadsdelsnämnderna

Nämnderna ska säkerställa att det finns en nära samverkan mellan berörda interna och externa aktörer i arbetet med individer som riskerar att dras in i våldsbejakande extremism. Kommunstyrelsen, socialnämnden, utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden ska stötta berörda verksamheter med relevanta metoder och arbetssätt baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

När främjande och förebyggande insatser som erbjuds som service inte fått avsedd effekt eller när en individ har fått ett indikerat problem och riskerar att dras in i våldsbejakande extremism finns det behov av andra insatser. En nära samverkan mellan skola, socialtjänst, Jobbtorg, hälso- och sjukvård, polis och kriminalvård samt frivård behöver finnas på plats för att behövliga stödinsatser kan ges så tidigt och samordnat som möjligt. Barn och unga med psykisk ohälsa eller psykiatriska tillstånd behöver få tidig vård och stöd, vilket förutsätter en nära samverkan mellan socialtjänsten, skolan, elevhälsan, ungdomsmottagningarna samt hälso- och sjukvård. Arbetet kring en individ ska ske utifrån beforskade risk- och skyddsfaktorer och med utgångspunkt i individens unika situation.

Exempel metoder och arbetssätt:

- Samverkansmöte via Redex¹¹
- Samlokaliserade socialsekreterare hos lokal polis
- Lokala BUS-grupper för samverkan mellan staden och regionen kring barn och unga i behov av särskilt stöd
- Samordnad individuell plan (SIP) när barn och unga behöver insatser från både staden och regionen och dessa insatser behöver samordnas
- Kontaktperson eller kvalificerad kontaktperson beviljad av socialtjänsten med uppdrag att stödja barnet eller den unge att klara av skolan och/eller delta i en organiserad fritidssysselsättning
- Särskilt kvalificerad kontaktperson (SKKP)
- Skolsociala team som jobbar med elever med låg måluppfyllelse och hög frånvaro
- Jobbtorg Stockholms arbete med unga och unga vuxna som befinner sig i riskzon för eller i kriminalitet

¹¹ Redex (Reduktion av extremism) är ett samarbete mellan Polismyndigheten och Säkerhetspolisen mot våldsbejakande extremism. När det finns oro kring en individ som är bosatt i Stockholms stad kan stadens verksamheter samverka med Redex utifrån sitt verksamhetsansvar. Socialnämnden är via socialjouren central ingång till Polismyndigheten inom ramen för samverkansforumet.

Stöd att lämna våldsbejakande extremistiska miljöer

Särskilt ansvariga aktörer: socialnämnden, stadsdelsnämnderna

Staden ska ge stöd till den som vill lämna en våldsbejakande extremistisk miljö. Insatserna ska bedömas utifrån individuella förutsättningar.

Insatser kopplat till stöd för att lämna en våldsbejakande extremistisk miljö består av socialtjänstens ordinarie verksamhet. Det kan röra sig om behovsprövade insatser i såväl öppna former som i placering utanför hemmet, både enligt socialtjänstlagen och, för individer som inte fyllt 20 år, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt råd och stöd. Alla insatser som beviljas ges utifrån från de individuella behov och förutsättningar som råder i det enskilda fallet.

Avhopparverksamhet för vuxna individer som vill lämna en våldsbejakande extremistisk miljö kan erbjudas inom ramen för den stadsövergripande avhopparverksamheten, i sociala insatsgrupper (SIG) eller genom Jobbtorg Citys avhopparverksamhet. Den stadsövergripande avhopparverksamheten är tillgänglig för de individer som har ett särskilt skyddsbehov, vilket bedöms av Polismyndighetens personsäkerhetsverksamhet.

SIG riktar sig till kvinnor och män, som behöver stöd för att lämna en kriminell livsstil. Inom ramen för detta arbete finns även möjlighet att ta emot personer som vill lämna extremistmiljöer. En förutsättning för att ge stöd till personer som fyllt 18 år är att de har en egen vilja till förändring. För att ingå i en social insatsgrupp måste individen lämna sitt samtycke till att relevant information kan delas mellan berörda myndigheter.

Jobbtorg Citys avhopparteam arbetar med att ge stöd till personer som lämnat grov kriminalitet eller våldsbejakande extremism. Stödet ligger i att finna, få och behålla ett arbete eller studier. Avhopparteamet arbetar med att genom individuellt utformat stöd, ta vara på personens motivation och styrkor för att hitta arbete eller påbörja studier. Ofta görs det i samarbete med socialtjänst, polisen samt upphandlade utförare som befinner sig på den nya bostadsorten.

Arbetet med avhopparverksamhet omfattar även de vuxna individer som återvänder från krigsdrabbade områden kopplat till våldsbejakande extremism.

Anhörigstöd

Särskilt ansvariga aktörer: socialnämnden, stadsdelsnämnderna

Socialtjänsten ska vid behov erbjuda stöd till anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism. Insatserna behöver anpassas utifrån individuella förutsättningar.

Ett liv kopplat till våldsbejakande extremism sker ofta i en social kontext vilket involverar människor i personens närhet. Anhöriga till personer som är inblandade i våldsbejakande extremism kan behöva stöd för egen del. Anhöriga kan även spela en viktig roll för att personer med koppling till våldsbejakande extremism ska behålla sina stöd- och behandlingskontakter. Socialtjänstens ordinarie verksamheter har ett ansvar för att kunna stödja anhöriga inom ramen för socialtjänstens uppdrag att tillhandahålla service, råd och stöd.¹² Socialnämndens behandlingsenhet har i uppdrag att vara ett komplement till stadsdelsnämndernas anhörigstöd och ska kunna erbjuda stödsamtal med anhöriga.

Stödstruktur för arbetet i staden

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen har det stadsövergripande ansvaret att leda och samordna arbetet mot våldsbejakande extremism. Uppdraget innebär insamling och utbyte av kunskap och erfarenheter, förvaltning och utveckling av övergripande utbildningar till berörda målgrupper samt samordning av stadsövergripande åtgärder. Kommunstyrelsen ansvarar vidare för samverkan med Polismyndigheten och andra externa aktörer som kräver en samordnad och övergripande kontakt i staden. Därutöver har kommunstyrelsen ett särskilt ansvar för samverkan med internationella och nationella aktörer, andra kommuner samt universitet och högskolor.

Lokala samordnare mot våldsbejakande extremism

Samtliga stadsdelsnämnder, socialnämnden, utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, idrottsnämnden, bostadsbolagen, Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) och Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) ska ha en lokal samordnare mot våldsbejakande extremism. Den lokala samordnaren ansvarar för att:

¹² Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024, s 24

- stödja nämndens/bolagets verksamheter som berörs av våldsbejakande extremism,
- arbeta aktivt för att implementera rutiner, mallar och dylikt kopplat till våldsbejakande extremism i respektive nämnd/bolag,
- verka för att berörda medarbetare genomgår stadens och andra myndigheters utbildningar om våldsbejakande extremism,
- stödja samverkan mellan berörda aktörer inom och utanför den egna nämnden/bolaget,
- delta i stadens nätverk där frågan om våldsbejakande extremism hanteras,
- bevaka och följa frågan lokalt, regionalt och nationellt.

Med ovan uppdrag som utgångspunkt kan den berörda nämnden/bolaget avgöra i vilken utsträckning som rollen som lokal samordnare mot våldsbejakande extremism kan integreras i eventuella redan befintliga samordnarroller.

Stadsdelsnämndernas arbete med lägesbild och åtgärdsplan

Arbetet mot våldsbejakande extremism är en del av stadens brottsförebyggande arbete och ett centralt område i stadens samverkansöverenskommelse med Polismyndigheten där frågan lyfts under områdena 'Unga i riskzon för destruktivt beteende' och 'Kriminella miljöer och livsstilar'. Av detta följer att samtliga stadsdelsnämnder ska utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism enligt de processer som beskrivs i stadens Trygghetsprogram och i enlighet med de krav som ställs i *Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete*. Kraven innebär bland annat att stadsdelsnämnderna ska ta fram en lägesbild över brottsligheten i stadsdelen årligen och utifrån lägesbilden besluta om en åtgärdsplan. Behovet av åtgärder och åtgärdernas innehåll kan variera mellan olika delar av staden beroende på hur lägesbilden ser ut. De åtgärder och den ansvarsfördelning som beskrivs under de två insatsområdena i dessa riktlinjer ska även vara utgångspunkt för stadsdelsnämndernas åtgärdsplaner avseende våldsbejakande extremism.

Facknämnder med ett utpekat uppdrag i arbetet mot våldsbejakande extremism

Eftersom våldsbejakande extremism är en tvärasektoriell fråga har flera facknämnder en viktig roll i stadens arbete. Dessa

stadsövergripande nämnder involveras i olika utsträckning i det lokala brottsförebyggande arbetet som beskrivs i avsnittet ovan, varför ett antal nämnder har utpekade uppdrag i arbetet mot våldsbejakande extremism:

- Socialnämnden ska inom socialtjänstens område samordna och stödja stadsdelsnämndernas insatser i arbetet mot våldsbejakande extremism samt samla och sprida kunskaper om effektiva metoder.
- Utbildningsnämnden ska inom skolans område samordna och stödja arbetet mot våldsbejakande extremism.
- Arbetsmarknadsnämnden ska inom vuxenutbildningen och verksamheter kopplat till Jobbtorg samordna och stödja arbetet mot våldsbejakande extremism
- Kulturnämnden ska samordna och stödja arbetet mot våldsbejakande extremism i relation till stadens bibliotek och kulturevenemang. Nämnden ska även säkerställa att de som nyttjar nämndens lokaler och utövar kultur inom ramen för nämndens verksamhet uppfyller demokrativillkoret.
- Idrottsnämnden ska säkerställa att de aktörer som bokar idrottsanläggningar och andra lokaler uppfyller demokrativillkoret. Nämnden ska meddela aktuell stadsdelsnämnd om våldsbejakande extremism identifieras inom dess stadsdelsområde, t.ex. i form av klistermärken eller posters.

Facknämnderna ska varje jämnt år utarbeta särskilda handlingsplaner mot våldsbejakande extremism. Handlingsplanerna ska innehålla en lägesbild utifrån en verksamhetsspecifik analys samt riktade insatser som svarar mot de behov som identifierats i lägesbilden. De åtgärder och den ansvarsfördelning som beskrivs under de två insatsområdena i dessa riktlinjer ska även vara utgångspunkt för insatserna i facknämndernas handlingsplaner. Handlingsplanen behandlas av ansvarig nämnd och ska följas upp årligen inom ramen för ordinarie styrning och uppföljning.

Samverkan med aktörer utanför staden

En god samverkan med aktörer utanför staden är avgörande i arbetet mot våldsbejakande extremism. Detta som ett led i att bl.a. säkerställa att verksamheter i staden har tillgång till kunskap, effektiva verktyg och goda kontaktvägar. Samverkan med andra storstadskommuner är särskilt viktigt utifrån delade utmaningar och liknande organisation. På nationell nivå är Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Myndigheten för stöd till trossamfund centrala samverkansaktörer. Samverkan med Region

Stockholm och i synnerhet psykiatrin är central utifrån att psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan utgöra riskfaktorer för radikaliserings. Dialog och samverkan med universitet och högskolor är avgörande för staden ska kunna ta del av samt bidra till forskning på området. Medlemskap och aktivt deltagande i internationella organisationer är också en viktig del av stadens arbete.

Stödresurser i arbetet

På intranätet tillhandahålls webbutbildningar, utbildningsmaterial, rutiner, stöddokument, mallar och information om kontaktpersoner för stadens arbete mot våldsbejakande extremism.

Kommunstyrelsen ansvarar för att innehållet regelbundet uppdateras utifrån ny kunskap som tas fram i staden liksom på nationell nivå.

Uppföljning av arbetet

Uppföljning av stadens arbete mot våldsbejakande extremism utifrån dessa riktlinjer ska genomföras inom ramen för den ordinarie uppföljningen av kommunfullmäktiges mål och budget. Stadsdelsnämnder rapporterar lokala lägesbilder och åtgärdsplaner i enlighet med de processer som anges i Trygghetsprogrammet. Facknämnderna rapporterar arbetet som har genomförts utifrån de särskilda handlingsplanerna varje jämnt år. Utifrån facknämndernas och stadsdelsnämndernas rapporterade underlag ska kommunstyrelsen varje ojämnt år sammanställa en särskild nulägesrapport om hur arbetet mot våldsbejakande extremism fortskrider och presentera denna för kommunfullmäktige.